

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Навчально-науковий інститут філології
Кафедра мов і літератур Далекого Сходу та Південно-Східної Азії

**МЕТОДИ І ПРИЙОМИ НАВЧАННЯ ФОНЕТИКИ ЯПОНСЬКОЇ МОВИ
НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ ВИВЧЕННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ**

Кваліфікаційна робота
освітнього ступеня «бакалавр»
студентки 4 курсу бакалаврату
освітньої програми
**«Японська мова і література та
переклад, англійська мова»**
спеціальність – 035.069 Східні мови
та літератури
(переклад включно), перша –
японська
Марія Володимирівна ТРЕТЬЯК
Науковий керівник:
к. філол. н., доц. Юлія КУЗЬМЕНКО

«Допущено до захисту»
Протокол засідання
кафедри мов і літератур
Далекого Сходу та Південно-Східної Азії
протокол №16 від «28» травня 2025 року
завідувач кафедри _____
д.філол.н., доц. Наталя ІСАЄВА

КИЇВ
2025

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ФОНЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ	7
1.1 Фонетична компетенція.....	7
1.2 Характеристика термінів фонетика та фонологія.....	9
1.3. Сегментна та надсегментна фонетика.....	10
1.4 Складність артикуляції японської фонетичної системи для українців	14
1.5 Аргументація необхідності викладання японської фонетики	20
Висновки до розділу 1	22
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ ЗАСОБИ РОЗВИТКУ ФОНЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ (НА ПРИКЛАДІ ЯПОНСЬКОЇ МОВИ)	24
2.1 Методологія формування фонетичної компетентності у студентів	24
2.2 Пропозиції ефективних вправ для навчання японської фонетики.....	26
2.3 Рекомендації сучасних технологій як допоміжна практика у навчанні фонетики	30
Висновки до розділу 2	35
РОЗДІЛ 3. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВІДНОШЕННЯ СТУДЕНТІВ ДО ФОНЕТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ З ЯПОНСЬКОЇ МОВИ	37
3.1 Опитування українських студентів про досвід навчання японської фонетики у вищих навчальних закладах України.....	37
3.2 Обговорення.....	41

Висновки до розділу 3	43
ВИСНОВКИ	44
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	46

Список умовних позначень:

ФК – фонетична компетенція

МФА – міжнародний фонетичний алфавіт

L1 – мова 1 (рідна мова носія)

L2 – мова 2 (вивчена мова)

TTS – технологія Text to Speech

ШІ – штучний інтелект

ВСТУП

Сучасні тенденції викладання іноземних мов вимагають посиленої уваги до розвитку фонетичної компетенції як одного з ключових компонентів комунікативної компетенції. Незважаючи на це, в академічному середовищі вивченню фонетики японської мови, зокрема її артикуляційним і просодичним аспектам, приділяється недостатньо уваги. Традиційно акценти розставляються на лексиці та граматиці, у той час як вимова часто залишається на периферії навчального процесу.

Актуальність обраної теми зумовлена нестачею україномовних методичних напрацювань з викладання фонетики японської мови та потребою в адаптації сучасних підходів до українського контексту вищої освіти. Попри зростання інтересу до японської мови серед студентів, фонетичні аспекти залишаються недостатньо представленими в освітніх програмах. Як свідчать підручники та практичні спостереження, студенти початкового рівня стикаються зі значними труднощами при опануванні японської фонетичної системи, зокрема внаслідок її суттєвої відмінності від української.

Метою роботи є визначення ролі фонетичної компетенції в опануванні японської мови на початковому етапі та розробка ефективних прийомів для її формування у здобувачів вищої освіти.

Завдання

дослідження:

- обґрунтувати значення фонетики у викладанні іноземної мови;
- проаналізувати існуючі підходи до формування фонетичної компетенції;
- виявити складнощі, з якими стикаються україномовні студенти при засвоєнні японської вимови;

- провести емпіричне дослідження шляхом анкетування студентів;
- запропонувати практичні вправи, адаптовані до українського навчального контексту.

Об'єктом дослідження виступають методи викладання фонетики японської мови, а **предметом** – прийоми формування артикуляційних та просодичних навичок у студентів вищих навчальних закладів України.

Методологічну основу дослідження становлять: аналіз наукової літератури, метод порівняльного аналізу, описово-аналітичний метод, а також емпіричне дослідження у формі онлайн-опитування студентів.

Практична значущість дослідження полягає у можливості використання отриманих результатів для вдосконалення освітніх програм і підвищення ефективності формування фонетичних навичок у студентів.

Результати дослідження можуть бути використані в укладанні навчальних курсів з японської мови, у формуванні методичних рекомендацій для викладачів та як основа для подальших наукових розвідок з фонетики японської мови.

Структура роботи: Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів та загальних висновків, списку використаних джерел. Обсяг основного тексту з висновками становить 42 сторінки, загальний обсяг роботи – 52 сторінок. Список використаних джерел має 57 позицій, з яких 47 – іноземними мовами.

РОЗДІЛ 1. Теоретичні засади формування фонетичної компетенції

1.1 Фонетична компетенція

Найпершим кроком у вивченні іноземної мови є спроба відтворення цієї мови. Ще з народження найпершою мовною навичкою людини стає сприйняття мови батьків [Kuhl, 2010]. Вивчаючи в дорослішому віці іноземну мову, людина вперше зіштовхується з незвичними для її рідної мови звуками та інтонаціями. Природньою реакцією на незнайомі слова є їхнє імітування, а отже це можна назвати першою спробою вимови в опануванні іноземної мови. Попри той факт, що вимову визнають другорядною навичкою, для комунікації нам необхідна вимова, однак на заваді якісній комунікації може стати рідний акцент або ж неправильна артикуляція [Levis, 2018, с. 215].

Дослідження в галузі фонетики є надзвичайно поширеними в наш час. Про ідеальну англійську вимову як у носіїв завжди мріють усі, хто опановує англійську як іноземну. Проте, коли мова заходить про японську як іноземну, вимова вважається простою та не вартою великої уваги. Це можна аргументувати впевненістю у тому, що варто лише опанувати граматику та лексику, а пізніше вже можна навчитися говорити в житті. Безперечно, практичний досвід є найпотужнішим методом опанування вимови та зокрема акценту, який складається з притаманного регіону ритму, інтонації та іншим особливостям. Вивчення фонетики є не лише навичкою говорити з правильною вимовою, а сукупністю фонетичних навичок, таких як слухання, ритм, інтонація, артикуляція тощо. В даному випадку мова йде про прищеплення фонетичної компетенції студенту, що обирає вивчати японську мову у ЗВО [Бігич, 2013].

Аби зрозуміти проблематику навчання фонетики будь-якої мови, ми маємо дати визначення фонетичній компетенції, а також надати належну аргументацію причини її інтегрування в вивчення іноземної мови.

Компетенція є колом питань, в яких людина добре обізнана (або має певні повноваження) [Головань, 2011]. Відповідно, фонетична компетенція – це обізнаність в галузі фонетики.

У роботі ми не виділяємо слова «компетенція» та «компетентність» як окремі, надаючи перевагу терміну *компетенція*, адже різні вчені схильні до використання обох як тотожних. Попри це, варто зазначити, що різниця між ними присутня.

У підручнику О.Б. Бігича, Н.Ф. Бориско та Г.Е. Борецької зазначається, що фонетична компетенція (ФК) – це здатність людини до *коректного артикуляційного та інтонаційного оформлення* своїх висловлювань і розуміння мовлення інших [Бігич, 2013]. Артикуляційне оформлення є навичкою сегментної частини фонетики, а інтонаційне оформлення – надсегментної.

Ще одне визначення фонетичної компетенції дає Рябуха Т. В.: фонетична організація мовлення, яка в основному визначає успіх або невдачу вербальної взаємодії в контексті міжкультурної комунікації іноземної мови. Система ФК включає такі компоненти: знання про нормативний склад вимовних елементів (фонем та інтонаційних моделей) іноземної мови; слухання та вимова; ритмічні та інтонаційні навички для автоматизації їх вибору та поєднання; фонетичні навички [Riabukha, 2017, с. 137–143].

Головною складовою фонетичної компетенції є фонетичні навички. Фонетичну навичку Н.Ф. Бориско визначає як рецептивну або репродуктивну дію, що забезпечує коректне відтворення звуку або інтонації мовлення [Бориско, 2011]. Рецептивні навички є вмінням сприймати (наприклад, слухати та розуміти), тоді як репродуктивні є вмінням відтворювати (говорити та читати). Обидва ці

вміння тісно пов'язані та невід'ємні в контексті формування фонетичної компетенції у студентів.

Навичка сприйняття включає не лише вміння розпізнати мовлення, а й:

- інтерпретувати мовний, комунікативний, психолінгвістичний, соціокультурний і прагматичний контексти висловлювання;
- виявляти реакцію (прийняття/ відторгнення);
- прогнозувати наміри мовця;
- взаємодіяти у мультимодальному, багаторівневому комунікативному середовищі.

Рецептивні здібності визначили центральною складовою комунікативної компетенції у навчанні мов [Absalyamova, 2021].

Таким чином, фонетична компетенція постає як багатокомпонентне утворення, яке охоплює як здатність до сприйняття, так і до відтворення мовленнєвих звуків. Для глибшого розуміння процесу її формування необхідно спиратися на базові поняття фонетичної науки. Тому наступний підрозділ присвячено розмежуванню термінів «фонетика» та «фонологія», які є фундаментальними у подальшому аналізі.

1.2 Характеристика термінів фонетика та фонологія

Ми також пропонуємо розглянути існуючі визначення термінів «фонетика» та «фонологія» та здійснити диференційне порівняння.

Згідно з відкритим джерелом етимологій, термін «фонетика» бере свій початок від грецького φωνητικός (*phōnētikós*, *вимова*), що в свою чергу розпадається на φωνέω (*phōnéō*, *говорити, вимовляти*) + -τικός (*-tikós* *бути вправним*) [Etymonline, дата звернення: 29.05.2025].

Термін «фонетика» часто використовується як синонім до терміна фонологія, і це не є категорично неправильним. У фонетиці ми маємо справу з фізіологією людини, а також з акустикою. **Фонологія**, своєю чергою, є вивченням класифікації фонем, їхнього розташування та поєднання в морфемах, словах і виразах у мовах [Kennedy, 2015].

Одден Д. дає визначення фонології як науки про структуру звуків мови, порівнюючи її з морфологією (наукою про структуру слів) та синтаксисом (наукою про структуру речень), також зазначаючи, що це є спрощеним поясненням. Однак науки про мову зрештою пов'язані між собою.

Досліджуючи обидві науки, абсолютно зрозумілим стає наступне – межі між фонетикою та фонологією не чіткі. З розвитком досліджень в обох цих галузях стало очевидним, що для кращого розуміння багатьох питань фонології необхідно залучати фонетику, так само як фонологічний аналіз є передумовою для будь-якого фонетичного дослідження мови [Odden, 2005].

Аби навчити фонетиці, необхідно розуміти, як ми її класифікуємо. Узагальнене визначення фонетики ми приймаємо як наступне: фонетика – розділ мовознавства, що вивчає фізіологічні та акустичні властивості звуків мови.

1.3. Сегментна та надсегментна фонетика

Сегментна фонетика виділяє окремі звуки мовлення – сегменти (голосні та приголосні) – їхні внутрішні характеристики та взаємодію з іншими сегментами [Баденкова, Зинякова, 2018]. Явище артикуляції є основною частиною сегментної фонетики. Артикуляція. Одиницею аналізу сегментної фонетики є фонема або звук.

Основні характеристики сегментної фонетики:

- Аналізується артикуляція і акустика окремих звуків.

- Вивчаються позиційні варіанти звуків, їх варіативність у мовленні.

Стосовно сегментної частини фонетичних навичок, ми можемо виділити розуміння та вміння вимовити голосні та приголосні звуки. Отже, сегментна частина фонетики вимагає від фахівця дві основні фонетичні навички, а саме сприйняття та відтворення.

У дослідженні Кіслінг Е.М. (2015) експериментальна група проходила чотири онлайн-модулі з фонетики, які включали навчання сегментної (артикуляційної) фонетики іспанської та англійської мов. Модулі склалися з:

1. Теоретичного пояснення:
  - Що таке артикуляційна фонетика.
  - Опис місця та способу творення звуків.
  - Пояснення графемно-фонемної відповідності (що є літера та що є звук).
  - Порівняння іспанських звуків із аналогічними англійськими (напр. [β] vs [b]).
2. Анімована візуалізація артикуляції:
  - Анімовані діаграми, що показують, як створюється кожен звук у мовному апараті (наприклад, положення язика, губ, голосових зв'язок тощо).
3. Вправи на розпізнавання звуків:
  - Завдання типу «ідентифікація звуку» (англійський чи іспанський).
  - Ізольовані звуки (не в контексті слів).
  - Вибір правильної відповіді серед кількох варіантів.
  - Короткі тести на розуміння після кожного розділу.
4. Вправи на вимову (але без зворотного зв'язку):

- Учні слухали фрази від носія мови й повторювали, доки не були задоволені своєю вимовою.
- Не було автоматичної перевірки правильності – лише самоконтроль.

Такий алгоритм модулів для занять з мовної компетенції охоплює поставлені задачі та може бути адаптований до занять з японської мови для українських студентів.

Надсегментна фонетика або також просодія виділяє надсегментні елементи мовлення, які накладаються на звуки й охоплюють наступні одиниці мовлення – склад, слово або фраза [Sharma, 2021, с 64-68]. Інакшими словами, надсегменти – це частини мовлення, що є більшими за приголосний або ж голосний звуки [Ladefoged, 2006, с. 237].

Основні надсегментні елементи фонетики:

- Наголос
- Тоновий наголос (*pitch accent*)
- Інтонація
- Пауза
- Ритм/Ізохронія (*mora-timing*)

У просодичній класифікації мов японську виділяють як **ізоморну мову**. Термін *ізоморна мова* походить від адаптованого Іщенко О.С. терміну «*mora-timed language*», який ввів К.Л. Пайк у 1945 році. Іщенко О.С. також досліджував українську мову в просодичній типології мов світу. Згідно з його дослідженнями, українську мову можна спірно вважати *ізоакцентною* мовою, тобто такою, в якій превалює акцентний ритм [Іщенко, 2015, с 75-77]. Ізоморність японської мови визначає ритм мови, що ґрунтується на ритмі, або ж **мора-ритмі**. Це означає, що кожна мора японської мови є однаково довгою, враховуючи звук *ん*. Наприклад: *ありがとう* ([aɾiɡatɔː]: あ-り-が-と-う, 5 мор). У слові *すき* [sɨki] дві мори, і вони

мають однакову довжину, навіть попри це є, умовно, один склад, адже голосна фонема в す опускається. Також варто зауважити, що довга голосна, гемінація つ є окремою морою (おばあさん має 5 мор, おばさん-- 4).

Види методів засвоєння мора-ритму японської мови пропонує Кіношіта (2014):

Ритмічне маркування: практика довгих та коротких звуків через демонстрування візуальної анотації, де крапка позначає короткий звук, а риска – довгий .

Плескання в долоні: кожна мора відображає один плеск в долоні.

Групування патернів вимови: розподіл різних видів ритму у словах.

Метроном хайку: тренування ритму на прикладі поезії хайку з допомогою метроному.

Візуальний акустичний аналіз: порівняння звукових хвиль за допомогою комп'ютерного забезпечення (Див. 2.2).

Наслідування/ шедоуінг: одночасне повторення за записом або вчителем.

Інтонація – тоновий «візерунок», за допомогою якого передається зміст. Інтонація накладається на фрази або речення у мовленні. Наприклад, одне і те саме речення сказане з різною інтонацією може мати два різних значення: それはバナナ。 — それはバナナ？ [Vance, 2008, с 142].

Мелодійний або тоновий наголос (англ. Pitch accent; яп. 高低アクセント) дозволяє розрізняти слова за допомогою висоти мори в японській мові. На відміну від української мови, японська не має наголосу. Тоновий наголос не схожий на китайську систему тону та є складним для багатьох іноземців в опануванні японської мови [Pettersson, 2018, с 1-12].

Емпіричні дослідження показують, що просодичні навички є критичними у сприйнятті носіями мови. Студенти, що допускали помилки у наголосі та інтонації, були менш зрозумілі слухачам-носіям мови [Trofimovich & Isaacs,

2012]. Ще два дослідження показали, що фокусоване навчання просодії значно покращує як зрозумілість, так і зменшує акцент [Munro & Derwing, 1995, с. 74-97]. Таким чином, ми можемо зробити висновок, що для зрозумілості мовлення просодія грає важливу роль.

Дивлячись на різницю в просодичній системі мов перелічену вище, ми можемо стверджувати, що такі аспекти японської мови можуть спричинити труднощі для навчання українських студентів.

За даними досліджень, в навчанні японської мови найбільше не вистачає уваги та матеріалів по темі тоновий наголос [Kawai & Hirose, 2000, Nakamura et al, 2013]. Неувага до просодії спричинена недостатньою освіченістю викладачів на тему просодії японської мови та зазвичай, програма навчання обмежується поясненням довгих голосних звуків [Peterson, 2018].

Отже, задля опанування навичок фонетичної компетенції програма навчання японської мови має містити вправи з врахуванням обидвох аспектів фонетики – сегментного (вимова звуків мови) та надсегментного (інтонація, тоновий наголос).

1.4 Складність артикуляції японської фонетичної системи для українців

Кожна людина підсвідомо порівнює все нове з чимось уже відомим, рідним. Аби сприйняття підкріплялося рідними поняттями, існує метод проведення порівняльного аналізу. Контрастний аналіз передбачає систематичне порівняння рідної мови учня (L1) та мови, що вивчається (L2), з метою виявлення потенційних труднощів у процесі вивчення мови. Основним припущенням є те, що подібності між L1 та L2 будуть легшими для учня, а виділення відмінностей допоможе зосередитися на елементах, що можуть викликати труднощі. Цей

підхід спрямований на використання плавного переходу з перспективи L1 та мінімізацію негативного сприйняття чужих елементів за допомогою цілеспрямованих технік навчання [Kissová, 2020]. Отже, для початку, важливо виокремити, які труднощі можуть виникнути у вивченні звуків японської мови.

Артикуляція звуків передбачає знання способу та місця артикуляції. Завдяки надбанням вчених, що присвятили свої праці фонетиці, ми маємо надзвичайно велику базу знань про сегментну або ж артикуляційну фонетику. Фундаментом артикуляції для всіх фонетистів світу є Міжнародний Фонетичний Алфавіт – система знаків на основі латини, якими записується транскрипція мов світу. Ретельне знання такого алфавіту не є обов'язковим для студента, що вивчає іноземну мову як профіль, однак МФА більше слугує як путівник у класифікації – допомагає зорієнтуватися, яким чином та за допомогою яких органів вимовляється той чи інший звук. [Smith C.L., 1999]

Таблиця, розроблена Університетом Огайо (Див. рис. 4) за МФА, допоможе студентам чітко вирізнити, які звуки існують в японській мові та в яких саме літерах японської мови ми можемо почути їх.

Голосні звуки

Фонематично в японській мові існує п'ять голосних – /a, i, u, e, o/ в короткій формі (Див. рис. 1; Див. рис. 2). В українській фіксуються принаймні шість різних ненаголошених голосних /и, у, е, о, а, і/. З точки зору артикуляції найістотніша різниця – японський високий задній голосний [ɯ] («у») є **неогубленим (без округлення губ)**, а в українській «у» вимовляється з сильним округленням. В українській фонематичних довгих голосних немає, витягнення звуку в слові відбувається переважно за стилістичними чи диференційними причинами. Варто також зазначити явище «редукції глухих голосних» в японській: у позиціях між глухими приголосними або в кінці слова /ʃ/ та /ɸ/ часто редукуються майже до нуля [Kubozono H, 2015]:

すき [siki]

です [desi]

つき [tsiki]

きた [kita]

У статті про особливості передачі японських голосних звуків Дементьєва Т.С. та Вознюк Г.А. зазначають, що японські голосні досить близькі до українських і за деякими винятками не становлять проблеми для україномовних людей та наводять у приклад таблицю МФА, в якій ми бачимо, що українські та японські голосні справді мають багато спільного [Дементьєва, Вознюк, 2018].

Japanese vowels, IPA

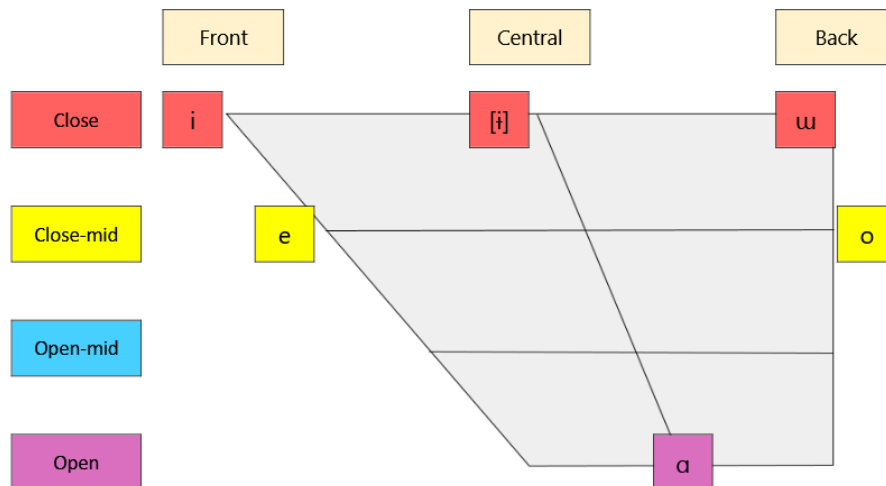

Рисунок 1 Ohio State University

Japanese vowels, Hiragana

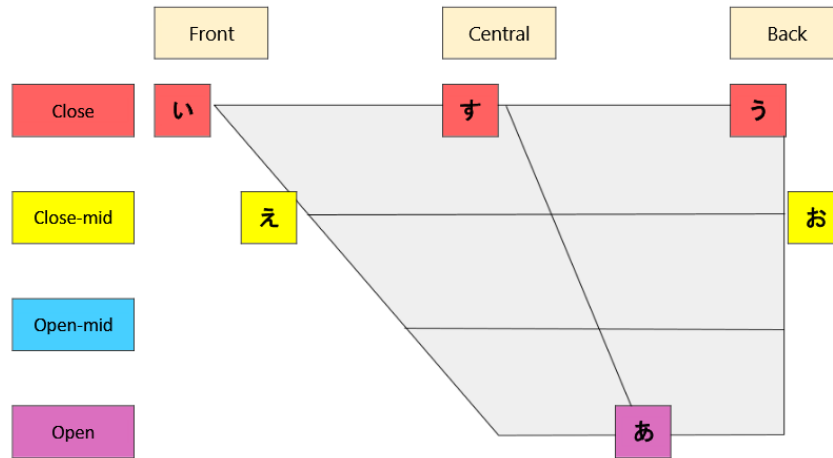

Рисунок 1 Ohio State University

Приголосні звуки

Приголосні є доволі складною та неочевидною частиною японської мови. Кількість приголосних фонем японської мови є спірною. Багато лінгвістів, що вивчали це питання, визнавали від 12 до 21 фонем [Smith 1980, Okada 1999, Vance 2008].

В даній роботі, посилаючись на японські фонемі, ми будемо використовувати таблиці приголосних Університету Штату Огайо зазначені нижче (Див. Рис 3, Див. Рис 4), які, в свою чергу, посилаються на МФА. Для української транскрипції ми використовуватимемо систему Годжюон [Бондар, 2012].

Виокремлюючи приголосні фонемі, притаманні японській і яких немає в українській мові, ми можемо навести такі літери хірагани:

ㇿ записують як [ɾ], [ɺ]. Транслітерується в українській мові як «Ра». Порівнюючи з українською приголосною фонемою-*вібрантом* [r], яка є дзвінкою і дрижачою, японська *плавна* фонема є одноударною та м'якою.

ㄷ записують як [ɕ]. Транслітерується як «ші», що є майже повним аналогом фонемі. Єдиною відмінністю між ㄷ [ɕ] та «ші» [ʃ] є положення язика. В фонемі ⟨ɕ⟩ кінчик язика є дещо ближчим до зубів, ніж в [ʃ].

ㄷ [d͡z̄], [tɕ], [z̄] транслітеруються як «джі». Склад джі як, наприклад, в слові дріжджі ['dʒiːz̄d͡z̄i] відповідає українській фонемі [d͡z̄]. Українська [d͡z̄] розділяє клас африкатів разом з усіма трьома фонемами [d͡z̄], [tɕ], [z̄], які можуть зустрічатися в японській мові. Різниця між [d͡z̄] та [d͡z̄] не є категоричною: перша є дещо м'якшою, за що відповідає положення язика та кінчика язика.

ㄹ транслітерується українською мовою як «ва» та є спірною темою у фонетичному колі науковців. Існує декілька варіантів позначення фонемі: [w], [ɰ], та навіть [u]. Втім, останні МРТ дослідження описують цей звук як білабіальний апроксимант [β]. Найчастіше записується як /w/. Українська літера «в» може варіюватися у вимові як [v] та [w], що робить її недалекою від японської фонемі за способом утворення.

ㅍ записують як [f]. Транслітерують в українській мові літерою «ф». Українська фонема [f] є найближчою до японської: обидва звуки є глухими фрикативами. Різниця артикуляції полягає в задіянні губ та зубів: українська фонема вимовляється з зубами, японська – без.

ㄴ особлива тим, що має велику варіативність у вимові. Згідно з відкритим джерелом, японська літера ㄴ реалізується наступним чином в залежності від її розташування у слові, а саме:

[n] перед t, d, n, r, ts, z

[m] перед m, p, b

[ŋ] перед k, g

[ɲ] перед ni, ch, j

[N] в кінці

[ɯ̥] перед голосними, w, y, та h, f, s, sh [Maekawa K., 2021].

Для передачі цієї фонемі в усіх варіантах транслітерація Годжюон використовує українську літеру «н». При ознайомленні студентів з цією японською літерою, важливо показати її варіативність та підкреслити, що в деяких випадках вона відрізняється від української.

Japanese consonants, IPA

	Bilabial		Denti-alveolar		Post-alveolar		Retroflex		Alveolo-palatal		Velar		Uvular		Glottal	
Plosive	p	b	t̚	d̚				[ɖ]			k	g				
Affricate			[t͡s]	[d͡z]					[t͡ɕ]	[d͡ʒ]						
Fricative	[ɸ]	[β]	s	z					[ɕ], [ç]	[ʒ]		[ɣ]			h	
Nasal		m		ɲ						[ɲ]		[ŋ]		[ɴ]		
Tap				r				[ɽ]								
Lateral tap				[ɺ]												
Approximant		β̚						[ɻ]		j		[ɰ]				
Lateral approximant				[l]		[ɭ]		[ɭ]								

Рисунок 2 Ohio State University

Japanese consonants, Hiragana

	Bilabial		Denti-alveolar		Post-alveolar		Retroflex		Alveopalatal		Velar		Uvular		Glottal	
Plosive	パ	ば	た	だ				(ら)			か	が				
Affricate			つ	ざ					(ち)	(じ)						
Fricative	(ふ)	(ば)	さ	ざ					(し), (ひ)	(じ)		(が)			は	
Nasal		ま		な						(に)		(ん)		ん		
Tap				ら				(ら)								
Lateral tap				(ら)												
Approximant		わ						(ら)		や		(わ)				
Lateral approximant				(ら)		(ら)		(ら)								

Рисунок 3 Ohio State University

Отже, артикуляційна система японських приголосних значною мірою відрізняється від української, що зумовлює виникнення труднощів у їхньому засвоєнні студентами на початковому етапі. Особливу складність становлять звуки, які не мають прямих аналогів в українській мові, а також варіативна реалізація деяких фонем, зокрема χ . З огляду на це, при викладанні японської фонетики необхідно не лише наводити транскрипційні відповідники, а й забезпечувати візуально-акустичне пояснення артикуляційних особливостей, що сприятиме формуванню точної фонетичної навички.

1.5 Аргументація необхідності викладання японської фонетики

Оскільки головним завданням даної роботи є визначення важливості навчання студентів фонетичних навичок, в першу чергу виникає необхідність аргументації причин, навіщо потенційним викладачам, перекладачам та науковцям вміти та розрізнати вимову L2.

Акцент, дивлячись який саме, однак в більшості випадків є, скоріше, набором артикуляційних та просодичних особливостей регіону. Артикуляція кожної мови є унікальною та у сучасному науковому середовищі лінгвістів та поліглотів постає спірне питання: навіщо намагатися досягти ідеального акценту L2? По перше, варто наголосити, що брати за мету говорити як носій мови – некоректно. Досягнення ідеального «native-like» акценту не є неможливим, однак багатьма дослідженнями виявлене як надзвичайно важке та маловірогідне [Oyama, 1976, Moyer, 2004, Ioup, Boustagi, El Tigi, & Moselle, 1994]. Для фахівця з мови, незалежно від галузі – викладач, науковець або перекладач, є необхідним опанування фонетичної навички відтворення для досягнення комунікативних цілей у реальному житті [Riabukha, 2020]. Вимова є ключовим чинником зрозумілості мовлення людини, однак правильна вимова не дорівнює точному

акценту L2. Критерій зрозумілості (англ. comprehensibility або intelligibility) є важливим в даній дискусії, адже в академічному просторі є актуальною тема **відмови від досягнення ідеального акценту на користь прагматичності** [Trofimovich & Isaacs, 2012], [Levis, 2018, с. 33-34]. Учені сьогодення схиляються до пріоритизації зрозумілості та ефективності комунікації, де саме чітка вимова є обов'язковою умовою, а не акцент як у носія. І хоча досягнення фонетичної компетенції не передбачає ідеального імітування носія, вимова фахівця не повинна мати помітних регіональних або іноземних особливостей, оскільки акцент має великий вплив на те, як сприймають мовця, і сильний іноземний або регіональний акцент може відволікати увагу від слів перекладача, або більше, викликати упередженість або емоції з боку слухачів та клієнтів [Gurova, Riabukha, 2020].

Отже, що стосується акценту та вимови, ми визначаємо за ціль наступну фонетичну навичку: досягнення досконалої стандартної вимови L2 та відсутності ознак рідного акценту.

Окрім відтворення, ФК також включає навичку сприйняття. Що стосується навички сприйняття, фахівці стикаються з величезною різноманітністю вимови, а отже необхідним елементом навчання є тренування розуміння та слухання.

Обидва види навичок, сприйняття та відтворення, мають опанувати майбутні фахівці з мови. Перекладач має справу з великою кількістю людей, а отже повинен вміти розрізнити та зрозуміти мову людини з будь-яким акцентом та швидкістю мовлення незалежно від діалекту або соціальної групи. Викладач несе відповідальність за формування компетенцій у студентів, а отже зобов'язаний мати досконалий акцент, адже саме його імітуватимуть студенти. Через це вбачається необхідність навчання майбутніх фахівців японської фонетики.

Висновки до розділу 1

У першому розділі було здійснено теоретичне обґрунтування поняття фонетичної компетенції (ФК) як важливого складника комунікативної компетентності при вивченні японської мови. Встановлено, що ФК охоплює не лише правильну артикуляцію звуків, а й уміння сприймати, розпізнавати та відтворювати інтонаційні та ритміко-мелодичні особливості мовлення. Зважаючи на специфіку японської фонетики, формування таких навичок потребує спеціального підходу вже на початковому етапі навчання.

Проаналізовано основні дефініції, пов'язані з поняттям фонетичної компетенції, а також проведено розмежування між поняттями «фонетика» і «фонологія», які, попри спільний об'єкт дослідження — звукову сторону мови — мають різну наукову спрямованість. Фонетика вивчає фізичні властивості звуків, тоді як фонологія досліджує їх функціональну роль у мовній системі. Такий підхід дозволяє комплексно розглядати явище ФК у студентів.

У межах сегментної фонетики проаналізовано артикуляційні особливості голосних і приголосних звуків японської мови, зокрема явища редукції, оглушення, подовження та палаталізації. Надсегментний рівень розглянуто через інтонацію, наголос, темп і ритм мовлення — компоненти, що безпосередньо впливають на сприйняття мовлення як природного й автентичного. Було підкреслено, що для студентів саме надсегментні особливості часто становлять найбільшу складність.

Також було встановлено, що ефективне формування фонетичної компетенції вимагає залучення дидактичних прийомів, які враховують і

сегментні, і надсегментні характеристики японської мови. Це обґрунтовує необхідність розгляду сучасних методів навчання, що стане предметом аналізу в наступному розділі.

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ ЗАСОБИ РОЗВИТКУ ФОНЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ (НА ПРИКЛАДІ ЯПОНСЬКОЇ МОВИ)

2.1 Методологія формування фонетичної компетентності у студентів

Ефективні інструкції з формування фонетичної компетенції L2 мають врівноважувати сегментну та надсегментну фонетику у комунікативних контекстах. Просодія та артикуляція є основними елементами, на яких фокусуються вправи. Просодія є особливо унікальним елементом японської мови, що рідкісно класифікується як ізоморфна мова. Враховуючи таку типологічну унікальність мови, як правило, у студентів можуть виникати труднощі у вивченні японської просодики. Найефективнішим порядком інтеграції фонетики в навчання є фокус на просодії на початку (увага до інтонації та мелодії мови), та після поступове додавання матеріалів, що будуть аналізувати вже приголосні та голосні, тобто сегментні частини фонетики [Kanda, 2017, с. 9-14].

Уеяма М. стверджує, що інструкція з вимови повинна орієнтуватися на кілька ключових просодичних особливостей (ритм, тоновий наголос, інтонація) для формування чіткої мови [Ueyama, 2020]. Інші дослідження також зазначають, що навчання вимови значно покращує навички розбірливості та слухання, отже навчання просодії слід інтегрувати систематично [Celce-Murcia та ін., 2010]. Таким чином, ми бачимо, що навчання вимови, тобто навички відтворення, також допомагає задіяти інший аспект ФК – навичку сприйняття.

Традиційно на заняттях із японської мови часто нехтують фонетикою через часові обмеження або відсутність зацікавленості викладачів та студентів. Задля вирішення цієї проблеми, викладачі можуть використовувати низку сучасних підходів до ефективного засвоєння сегментного та надсегментного аспекту вимови, а також сприйняття.

Поєднуючи різні підходи, вчителі можуть чітко пов'язати практику вивчення лексики з тренуванням вимови та аудіювання. Заняття також не мають перенавантажувати студентів. Уеяма зазначає, що короткі сфокусовані уроки з ритму та інтонації (всього 8×20 хвилин) значно покращують розбірливість вимови учнів [Ueyama, 2020]. Важливо, що візуальний та акустичний зворотний зв'язок допомагає навчанню: дослідження показують, що відображення моделей висоти тону або форм хвиль допомагає учням швидше помічати та виправляти помилки [Bahrani, 2014].

Незалежно від виду вправ, відгук викладача на спроби студента завжди позитивно впливає на успішність, а тому є обов'язковим [Sulistyo & Sholeh & Sari 2021].

На основі схеми модулів Кіслінг Е.М. (2015) та використовуючи дані досліджень Канда Ю. (2017), Дементьєва Т.С., Вознюк Г.А. (2018), Бондар О. (2012) можемо побудувати наступний план модулів для занять з інтеграцією сегментної частини фонетики японської мови:

1. Теорія:

- Ознайомлення студентів з поняттями сегментна та надсегментна фонетика, артикуляція.
- Обговорення зі студентами труднощів вимови звуків японської мови.
- Опис місця та способу творення звуків, ознайомлення з МФА.
- Пояснення графемно-фонемної відповідності (що таке фонема та графема).
- Порівняння японських звуків із аналогічними українськими (напр. ⟨ε⟩ та ⟨ʃ⟩).

2. Візуальне підкріплення та практика:

- Розбір анімованих діаграм процесу утворення звуку у ротовій порожнині.
- Демонстрація допоміжних інструментів артикуляції (дзеркало, ротові макети).
- Ознайомлення з комп'ютерними забезпеченнями, що дозволяють перетворення звукових хвиль на спектрограми.

3. Вправи на **сприйняття**:

- Завдання ідентифікувати фонеми на слух.
- Завдання студенту відмітити тоновий наголос слова на дошці.
- Вибір правильної відповіді серед кількох варіантів.

4. Вправи на **відтворення**:

- Студенти відтворюють фонеми японської мови та отримують відгук від викладача.
- Самоконтроль: Студенти вимовляють фонеми за носієм та оцінюють самі себе за допомогою мікрофону.

Залучення візуальних, аудіоаналітичних та інтерактивних засобів дозволяє адаптувати навчальний процес до сучасних вимог і забезпечити кращу засвоєність складних фонетичних явищ. Продумане поєднання просодичної і артикуляційної підготовки, підтримане позитивним зворотним зв'язком і методичним плануванням, створює сприятливі умови для формування стійких вимовних навичок, необхідних для ефективної комунікації японською мовою.

2.2 Пропозиції ефективних вправ для навчання японської фонетики

На основі зібраних даних та особистого спостереження досвіду формуємо кілька рекомендацій для викладання фонетики японської мови у вищій школі України:

Порівняльний фонетичний аналіз артикуляції мови є ефективним способом для досягнення ФК [Kissová, 2020]. Викладачі можуть використовувати МФА-систему і артикуляційні схеми, щоб показати студентам особливості утворення звуків, яких немає в українській (Див 1.4). Наприклад, пояснити різницю в артикуляції японського [ɸ] (フ) та українського [f], навести приклади використання у словах та описати різницю, наприклад, українська [f] є значно грубішою, ніж повітряна японська фонема [ɸ]; пояснити різницю між японським звуком [ɛ] у літері (エ) та українським складом «ші», і чому саме таку транслітерацію використовують японісти України тощо. Застосування вправ з контрастними парами звуків, аби розібрати фонем (наприклад, «фу» та フ, «джі» та ジ) сприятиме усвідомленню відмінностей. Цей метод передбачає використання МФА для класифікації фонем та допоміжних **моделей артикуляції** (ротові макети), **3D-моделей** або **дзеркал** для того, аби студенти могли бачити положення язика та губ.

Така вправа на аналіз фокусується на слуховому сприйнятті студента та сегментному аспекті японської фонетики, тобто на артикуляції.

Вивчення індивідуальних звуків, таких як ⟨ɾ⟩, ⟨ɸ⟩, ⟨ɛ⟩, є фундаментом чіткої артикуляції, особливо для японської, де дрібні зміни в артикуляції можуть повністю змінити значення (наприклад, びょういん – лікарня та びょういん – салон краси).

Shadowing або наслідування: у кожному курсі слід активно застосовувати техніку тінювання. Студенти слухають реальну мову або записи японської мови від викладача або носія мови та практикують повторення майже одночасно з диктором. Таке тренування вимагає копіювання ритму та інтонації. Як показує дослідження, така методика значно покращує вимову – зокрема просодію – і ці результати зберігаються після завершення тренування. Початківці

демонстрували помітний прогрес після кількох тижнів практики *shadowing* [J. Peterson 2021].

Хаяші також спостерігав, як 15 монгольських і китайських студентів, які вивчали японську мову, використовували *shadowing*. Використовуючи цей метод студенти повторювали за носієм мови заданий текст, який він виголошував. Щоб з'ясувати, чи залежала різниця в ефективності наслідування від рівня володіння японською мовою, учасників дослідження поділили на дві групи відповідно до їхнього рівня володіння японською мовою. Протягом семи тижнів учасники повторювали діалог десять разів протягом трьох сесій, не бачачи тексту. Дослідники виявили, що швидкість мовлення і точність вимови значно зросли через сім тижнів в обох групах. Отже, шедоуінг може практикуватися не тільки носіями мови, але і компетентними викладачами, що володіють правильною вимовою [Hayashi, 2010].

Таким чином, ми бачимо, що метод шедоуінгу зосереджується на обох ключових навичках ФК: сприйняття та відтворення, а також практикує надсегментні аспекти фонетики, такі як інтонація та ритм мовлення.

Інтеграція автентичних мультимедіа: використання справжніх японських медіа та кіно матеріалів допомагає засвоїти природну просодію, а також є доступним для всіх за наявності інтернет доступу. Такий підхід має широкий спектр матеріалів для засвоєння вимови для будь-яких рівнів та зберігає зацікавленість студентів, адже в ньому використовуються актуальні та реальні матеріали на різноманітні теми інтересів. Особливо корисною є можливість обирати матеріал, відштовхуючись від рівня та побажань студентів. Наприклад, використання інтернет-ресурсу «Youtube»: викладач завчасно обирає відео-матеріал згідно тематики уроку та видає надруковані списки слів; на наступному занятті викладач разом із студентами переглядає відео та аналізує просодичні

елементи, виділяючи з якою інтонацією, в залежності від контексту, говорять носії рідної мови.

В залежності від уподобань студентів, можна також інтегрувати таку саму систему з сегментами кіно та аніме.

Окрім «Youtube», також вільним інтернет-ресурсом чіткої та природньої японської мови є NHK News Easy. Кожна стаття на сайті пропонує відеорепортаж новини, а також має субтитри. Цей ресурс є доречним на початкових етапах засвоєння японської фонетики.

Дослідження наголошують на цінності автентичних матеріалів: слухання носія мови покращує сприйняття учнів [Bahrani, 2014] [Absalyamova, 2021].

Комунікативні завдання з урахуванням просодії: підкріплення фонетичних вправ діалогами і рольовими іграми. Наприклад, задавати студентам ситуації, де правильна інтонація важлива (побутове та офіційне звертання, вираження здивування чи сумніву, вираження питання), і аналізувати разом коректні мелодії. Колективна робота в парах і групах заохочує взаємокорекцію вимови і змагання за чистіший звук, що підвищує мотивацію до виконання артикуляційних вправ.

Дослідження, проведене серед японських студентів, виявило, що практика вимови в діалогах покращує результати слухання на тестах TOEIC. Викладачі надавали коригувальний зворотний зв'язок, зосереджуючись на зрозумілості мовлення, а не на наближеності до вимови носіїв мови. Цільові елементи вимови були обрані з числа тих, які часто викликають труднощі в англійській мові. Студенти, які практикували вимову в парі, показали кращі результати, ніж ті, хто практикував індивідуально [Hayashi S, Yamasaki A, 2018]. Дослідники зауважили, що робота в парах, імовірно, підвищила концентрацію уваги та мотивацію студентів. Відгуки студентів також свідчили, що діалогічна практика покращила їхню впевненість у вимові та розумінні на слух.

Зокрема, цікавим підходом є вводити міжкультурні порівняння: наприклад, порівняння японських поезій і українських може показати відмінності між японським ритмом мори і українським інтонаційним наголосом.

Практикуючи ці надсегментні вправи, що орієнтовані на контекст (діалоги та рольові ігри), студенти бачать комунікативну цінність правильної інтонації.

Також пропонуємо застосувати наступні допоміжні практики для ознайомлення студентів із фонетикою японської мови на початковому етапі:

Тренування ритму: постукування або плескання в долоні як спосіб розуміння ритму японської мови [Kinoshita, 2014]. Наприклад, слово *かってて* має 4 мори та відповідно 4 постукування, слово *かってって* має 5 мор, що дорівнює 5 постукуванням. Для таких вправ можна залучити традиційну японську поезію «танка» або «хайку», яку часто використовують як тренування для розуміння мор [Vance, 2008, с. 121] [Kinoshita, 2014, с. 54].

Порівняння пар омонімів та схожих слів: якщо студенти стикаються із схожими словами, варто одразу виокремити артикуляційну різницю та потренуватися вимовляти такі пари слів.

Маркування тонового наголосу на дошці: при ознайомленні з новим словом викладач виписує слово та візуально позначає низьку та високі тони у слові, спираючись на словник вимови, наприклад, JAcent (Див. 2.7).

Застосування таких завдань та підходів забезпечує комплексне формування фонетичної компетенції. Інтеграція цих практик не лише підвищує якість фонетичної підготовки, а й створює сприятливі умови для формування впевненої, зрозумілої та соціально прийнятної вимови у студентів.

2.3 Рекомендації сучасних технологій як допоміжна практика у навчанні фонетики

Уеяма М. (2020) стверджує, що в цифрову епоху навчання вимові має відбуватися «в класі та за його межами», а сучасні технології дозволяють це зробити, даючи студентам можливість переглядати інформацію в будь-який час. Окрім підходів, вказаних вище, ми також зазначаємо інструменти, що стануть в нагоді як для занять, так і для самостійного використання за межами класу:

Візуальний акустичний аналіз Praat [Boersma and Weenink, 2025]: Praat – безкоштовне програмне забезпечення для створення спектрограм (візуальної хвилі висоти тону) та їхнього аналізу (Див. рис. 5). Візуально-акустичний аналіз дає можливість візуального зворотного зв'язку та може бути використаний для практики порівняльного аналізу та практики тонового наголосу. Студенти візуально порівнюють своє виконання з моделлю, а потім можуть вносити корективи у своє ритмічне виконання. Це допомагає побудувати точне, усвідомлене представлення цільових звукових патернів японської мови. Оскільки програма Praat є безкоштовною та вільно доступною, такі аналізи можна здійснити в будь-який час, що дозволяє учням контролювати свій прогрес за межами обмеженого обсягу навчального часу.

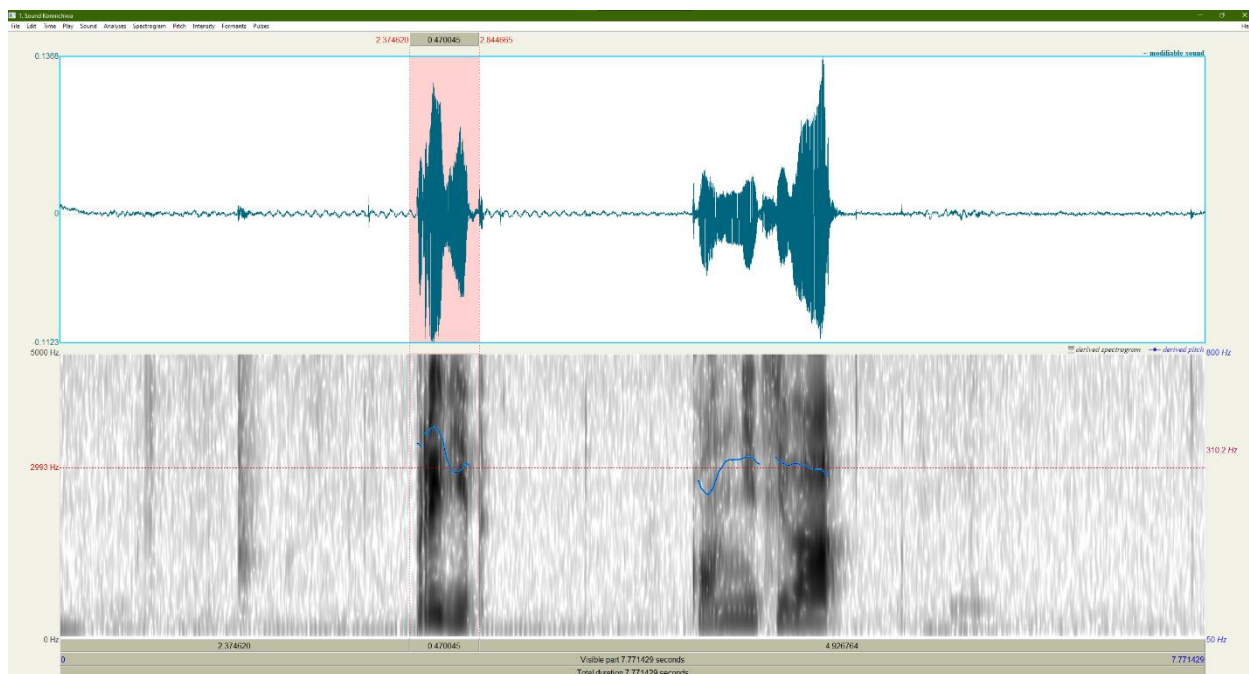
Для референтних показників спектрограм, можна використовувати інтернет ресурс OJAD (Online Japanese Accent Dictionary) – сайт, що дає змогу перевірити правильний акцент для будь-якого японського слова.

Дослідження, проведене Пітерсоном Дж. на 28 студентах-початківцях (16 L1 китайська та 12 L1 англійська), використовуючи комп'ютерне забезпечення для візуальної оцінки результатів, показало змішані результати. Студенти були поділені на дві групи: контрольна, що вивчала тоновий наголос за традиційними методами, та експериментальна, що вивчала тоновий наголос за сучасною програмою, розробленою для експерименту. Англійські студенти мали набагато кращий прогрес; китайські студенти показали однакові результати в обох групах.

З цього можна зробити висновок, що L1 впливає на засвоєння тонового наголосу [Peterson, 2018].

Уеяма М. (2020) висвітлює передовий підхід, що поєднує **OJAD** і Praat: студенти використовують OJAD, щоб генерувати контур висоти тону цільового слова, потім записують себе і порівнюють за допомогою Praat. Програма є безкоштовною і легкою в користуванні.

Метод такого аналізу є змішаним – адже він задіює як аналіз сегментів (окремих фонем), так і надсегментів (рисунок тону слова).

Рисунок 5 СПЕКТРОГРАМА СЛІВ «ПРИВІТ» ТА «こんにちは» /КОННІЧІВА/ У PRAAT

Слухові тренування в програмі Emurse (аудіалізація): Інноваційний сайт Emurse.com є майданчиком для курсу-проєкту з японської фонетики всесвітньо відомого фонетиста та Ютуб контент-мейкера Dogen. Emurse має вже готовий курс фонетики японської мови, пропонує різноманітну кількість вправ та використовує аудіовізуальний підхід для опанування просодії та артикуляції японської мови. Вправи з Emurse поєднують ключові навички тренування ФК

студента: сприйняття та відтворення. Даний інструмент має схожість з програмним забезпеченням Praat. Значною перевагою Emurse на відміну від Praat є негайний автоматизований відгук на імітацію студента: фразу або слово спочатку демонструють студенту, далі настає черга студента імітувати те ж саме слово, а одразу після запису імітації студенту показують порівняння візуалізації звукової хвилі носія мови та студента (Див. Рисунок 6).

Рисунок 6 ПРИКЛАД ВПРАВИ З САЙТУ EMURSE

Розмовна практика зі штучним інтелектом: ChatGPT 4 та подібні мовні моделі типу GenAI можуть імітувати японську розмовну мову і використовувати технологію TTS для спілкування з людьми. Використання штучного інтелекту (ШІ) задля вивчення мови наразі обмежується лише уявою, навіть для навчання фонетики можна знайти підхід до ШІ. Мовна модель версії ChatGPT 4 здібна до повноцінного діалогу українською та японською мовами і після розмови також

записує текстом всі репліки. Викладачі можуть задати відповідний промт мовній моделі, аби генерувати прості діалоги або практичні питання-відповіді, адаптовані до поточної лексики. У такому підході до навчання важливо розуміти, яким чином пишуться промт-завдання для штучних інтелектів. Наприклад, використовуючи ChatGPT в ролі ввічливого продавця, студенти можуть практикувати запитання та пропозиції, після чого викладач надає виправлення або зауваження студенту. Перевагою такого інструменту є безризикова практика: студенти, що матимуть труднощі із спілкуванням, можуть тренуватися говорити вдома та завжди мати співрозмовника. Викладачі повинні перевіряти будь-які результати роботи штучного інтелекту на точність, оскільки такий інструмент, як ChatGPT також має недоліки, зокрема неперевіреність інформації та навіть галюцинації. Однак попри це варто відмітити, що ця технологія розвивається на краще і нині має широкий спектр мов, і українську мову теж.

JAaccent: безкоштовний мобільний додаток. Електронний словник тонового наголосу, що стане корисним як для студентів та викладачів. Дозволяє без доступу в інтернет в будь який час перевірити тоновий наголос слів японської мови, а також прослухати аудіо-відтворення кожного слова.

Сайт japanesepronunciation.com «つたえるにほんご»: благодійний японський проєкт, доступний у декількох мовах. Сайт japanesepronunciation.com пропонує вправи для практичного засвоєння японської просодії для студентів будь якого рівня мови. Вправи на розрізнення інтонації, мора ритму та тонового акценту.

Впровадження сучасних технологічних засобів у процес навчання фонетики дозволяє забезпечити студентам якісний зворотний зв'язок, підвищити мотивацію до самостійної роботи та створити умови для індивідуалізованого засвоєння складних фонетичних явищ. Завдяки поєднанню програмного забезпечення, інтерактивних платформ і штучного інтелекту, навчання

фонетичної компетенції стає доступнішим, гнучкішим і більш наближеним до реальних комунікативних ситуацій.

Висновки до розділу 2

У другому розділі було здійснено систематичний аналіз методів та прийомів формування фонетичної компетенції при вивченні японської мови як іноземної на початковому етапі. З'ясовано, що ефективне засвоєння фонетичних навичок потребує поєднання традиційних фонетичних вправ із сучасними інструментами, які враховують особливості артикуляційної та просодичної системи японської мови. Зокрема, запропонований модуль-план інтегрування сегментної фонетики у навчання.

Окреслено, що ефективне навчання фонетики має розпочинатися з просодичних елементів (інтонація, ритм, тоновий наголос), після чого вводяться артикуляційні елементи (вимова голосних і приголосних, МФА). Така послідовність відповідає когнітивній логіці засвоєння інтонаційної системи японської мови. Методологія має базуватися на поєднанні теоретичного пояснення, візуалізації артикуляційних процесів, аудіювання та практики вимови з постійним зворотний зв'язком від викладача.

Сформульовано низку практичних рекомендацій для викладання фонетики у вищій школі: використання порівняльного аналізу, shadowing, залучення автентичного аудіо- та відеоконтенту, комунікативних рольових ігор, а також тонової розмітки та ритмічних ігор. Окрема увага приділена інтеграції технологій: спектрограмне моделювання (Praat), вправи з Emurse, мовні симуляції зі ШІ (ChatGPT) та робота з JAccent. Ці інструменти дозволяють студентам тренувати обидві складові ФК — сприйняття та відтворення — навіть поза межами аудиторії.

Загалом, результати описового аналізу доводять, що сучасне викладання японської фонетики потребує оновлення методичної бази, яка б поєднувала когнітивні, технічні та соціокультурні компоненти. Отримані дані створюють підґрунтя для переходу до емпіричного блоку дослідження, де оцінюватиметься досвід та враження від фонетичної підготовки українських студентів, а також їхнє ставлення до описаних методів навчання.

РОЗДІЛ 3. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВІДНОШЕННЯ СТУДЕНТІВ ДО ФОНЕТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ З ЯПОНСЬКОЇ МОВИ

3.1 Опитування українських студентів про досвід навчання японської фонетики у вищих навчальних закладах України

Аби зібрати думки студентів щодо динаміки навчання японської фонетики, було проведено невелике просте анкетування за допомогою інтернет-інструменту Google Forms. Метою анкетування було порушити питання щодо навчання японської вимови та інтонації у ЗВО України. Анкетування проводилося серед студентів, які мали досвід навчання японської мови у вищих навчальних закладах України. Така динаміка дає зрозуміти, чи є потреба у змінах або покращеннях, адже спирається на анонімних, а відповідно чесних відповідях.

Питання опитування були вирішені згідно з поставленою гіпотезою, а саме: «Більшість студентів визнають важливість фонетичних навичок японської мови, але водночас не мають достатньо академічної підтримки у цій сфері».

Збір даних здійснювався за допомогою онлайн-анкети, створеної у відкритому сервісі Google Forms. Такий підхід забезпечив оперативність збору інформації та доступність для респондентів із різних вищих навчальних закладів. Статистична обробка отриманих результатів проводилася у застосунку **JAMOVI**, що дозволило здійснити описовий та порівняльний аналіз емпіричних показників.

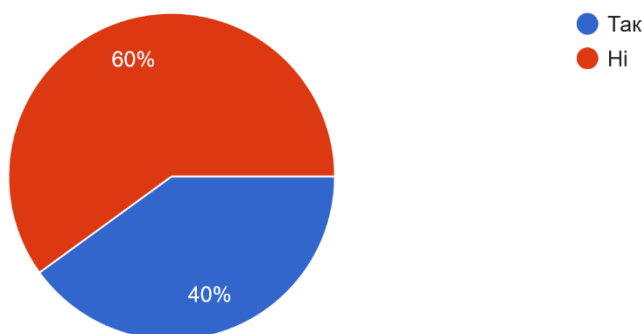
Актуальність даного дослідження зумовлена дисбалансом між високим рівнем зацікавленості студентів у засвоєнні автентичної японської вимови та обмеженими можливостями формального вивчення фонетики в межах університетських програм. Попри те, що фонетична компетентність є невід'ємною складовою комунікативної компетентності, ця сфера часто

залишається поза увагою систематичного викладання, що ускладнює формування якісних мовленнєвих навичок.

У дослідженні взяли участь **70 студентів**, які навчаються у вищих навчальних закладах і вивчають або вивчали японську мову як іноземну. Вибірка була сформована з урахуванням принципу добровільної участі. Респонденти представляють студентів японістів, що вчать або мали досвід навчання за навчальним планом 035.069 Філологія (Східні мови та літератури (переклад включно), перша – японська), що дозволяє розглядати отримані результати як такі, що мають потенціал до узагальнення на ширше академічне середовище.

З 70 опитаних студентів лише 28 зазначили, що мали досвід навчання фонетики у межах програми ЗВО.

Чи вивчали Ви фонетику японської мови як частину навчальної програми в університеті?
70 відповідей

Рисунок 7 ДІАГРАМА ПИТАННЯ

Незалежно від того, чи вивчали респонденти фонетику японської мови в межах університетської програми, простежуються наступні тенденції:

- **85.7% (N=60)** цікавляться японською вимовою та інтонацією;

- **10% (N=7)** зазначили, що попри інтерес вважають її складною;
- **77.1% (N=54)** здатні розрізнити мовлення носія від мовлення тих, хто вивчає японську як іноземну;
- **85.7% (N=60)** намагаються наслідувати артикуляцію та інтонацію носіїв;
- **91.4% (N=64)** вважають постановку правильної вимови необхідною частиною вивчення іноземної мови;
- **82.9% (N=58)** визнають, що приділяли недостатньо уваги вимові та артикуляції;
- **95.7% (N=64)** переконані, що правильна вимова та інтонація створюють краще враження в робочому та академічному середовищі.

Отримані результати демонструють чітке усвідомлення студентами ролі фонетики у процесі міжкультурної комунікації. Прагнення до імітації автентичного мовлення, визнання соціальної цінності правильної вимови, а також критична самооцінка рівня власної підготовки вказують на потребу у перегляді існуючих підходів до викладання японської мови. Зокрема, респонденти виявляють готовність до інтенсивнішого вивчення фонетичних компонентів, що створює передумови для впровадження спеціалізованих курсів або інтеграції фонетики в межах загального мовного курсу.

Варіант	N	%
Інтонація	18	20,0%
Тоновий наголос (pitch accent)	55	58,9%
Вимова звуків	19	21,1%
<i>70 респондентів сумарно обрали у питанні з множинним вибором 92 опції (Див. Рис. 8).</i>		

Кількість

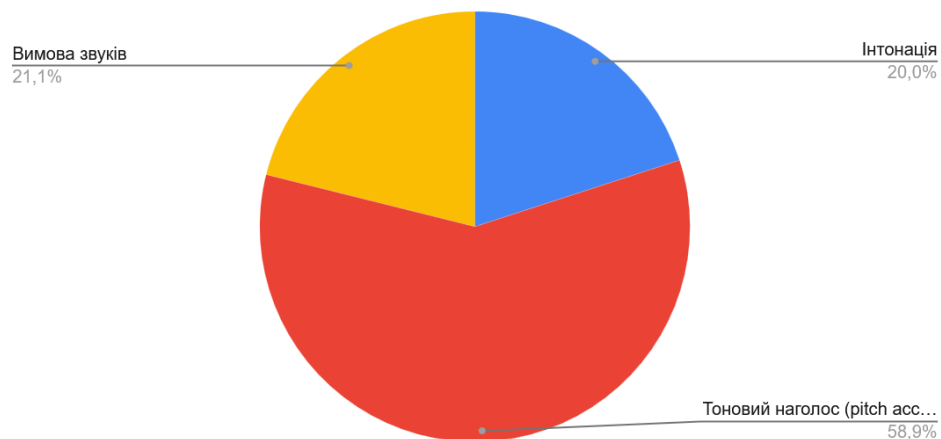

Рисунок 8 ДІАГРАМА ПИТАННЯ

Варіант	N	%
Використання ІІІ як симуляцію носія японської мови для практики діалогу на задану тему	20	8,9%
Введення завдань з комп'ютерними забезпеченнями для фонетичного аналізу (Praat)	21	9,4%
Більше автентичних відеоматеріалів японською мовою (Youtube)	53	23,7%
Більше спілкування японською з зосередженням на фонетиці	59	26,3%
Введення окремого предмету фонетики	44	19,6%
Теоретичні лекції з японської фонетики	27	12,1%
70 респондентів сумарно обрали у питанні з множинним вибором 224 опції (Див. Рис. 9).		

Кількість

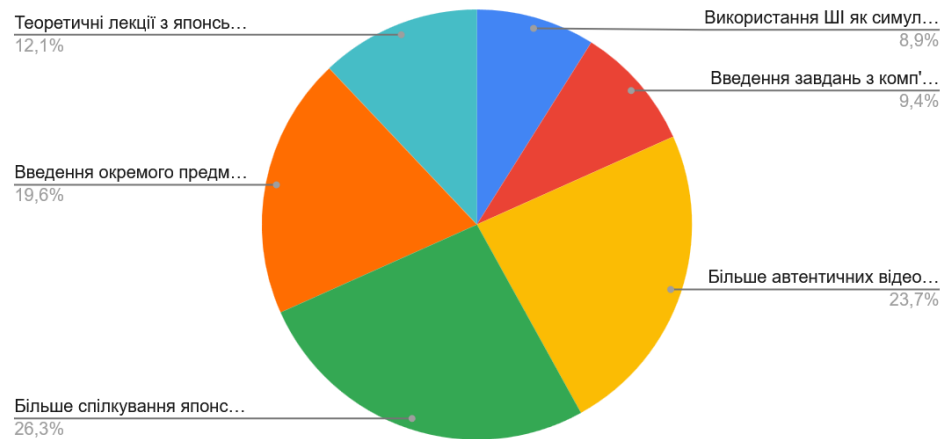

Рисунок 9 ДІАГРАМА

3.2 Обговорення

Отримані дані засвідчили стійкий інтерес студентів до фонетичного аспекту японської мови, що підтверджується високим рівнем визнання важливості правильної вимови та інтонації в академічному й професійному середовищі. Більшість респондентів виявили бажання вдосконалювати свої артикуляційні й просодичні навички, при цьому зазначивши нестачу відповідної підтримки в межах чинних освітніх програм.

Важливо відзначити, що формулювання запитань в анкеті навмисно уникало надмірної термінологізації та спеціалізованої фахової лексики. Такий підхід було обрано з метою підвищення зрозумілості та забезпечення достовірності відповідей незалежно від академічного рівня чи курсу навчання респондентів. Це дозволило залучити до участі ширшу аудиторію та зменшити ризик хибних інтерпретацій запитань.

У межах обговорення варто зіставити отримані результати з науковими джерелами. Як зазначають Трофімович П. та Айзекс Т. (2012), фонетична зрозумілість часто є важливішою за ідеальну вимову – цю позицію поділяє і більшість респондентів, які наголосили на необхідності «зрозумілої» мови. Одночасно, дослідження Петерсон Дж. (2018) та Кіслінг Е.М. (2015) вказують на ефективність візуального й слухового зворотного зв'язку – саме ці технології студенти часто обирали як бажаний напрям удосконалення викладання.

Особливу увагу привертає той факт, що понад 26% студентів висловили підтримку у збільшенні кількості занять з практичного мовлення з акцентом на фонетику. Також майже чверть опитаних обрали автентичні відеоматеріали як бажану форму тренування. Це повністю корелює з висновками Бахрані Т. (2014) та Окуно Т. (2016), які підкреслюють ефективність аудіовізуального введення у процесі засвоєння L2-фонетики.

Не менш важливою є виявлена підтримка ідеї впровадження окремого предмету або модуля, присвяченого японській фонетиці. Така ініціатива може стати кроком до реформування навчальних програм відповідно до реальних потреб здобувачів освіти.

Серед обмежень слід зазначити добровільний характер участі у дослідженні, що може зумовити певну упередженість вибірки – участь у ньому могли взяти переважно студенти, вже зацікавлені у темі фонетики. Крім того, анкета не охоплювала аспекти рівня володіння японською мовою, що унеможлиблює глибший аналіз відповіді у розрізі мовної компетенції. Перспективи подальших досліджень

У подальших розвідках доцільно розширити вибірку та впровадити кількісно-якісну модель аналізу, наприклад, порівняти студентів з різним рівнем володіння мовою, а також застосовувати експериментальний дизайн для апробації запропонованих вправ (наприклад, shadowing, тренування з Praat,

застосування модулю (Див. 2.1) на практиці тощо). Вивчення впливу L1 на засвоєння тонового наголосу та інтонації в японській мові також становить значний інтерес для подальшої лінгводидактичної практики.

Висновки до розділу 3

Практична частина дослідження дозволила не лише перевірити сформульовану гіпотезу, але й висвітлити реальні настрої студентів щодо стану викладання японської фонетики у вищій школі України. Проведене анкетування виявило високий рівень мотивації до покращення власної вимови, що, у свою чергу, свідчить про готовність здобувачів освіти до прийняття інноваційних рішень у навчальному процесі.

Особливу цінність мають виявлені пріоритети самих студентів: вони чітко позначили потребу в практичному компонуванні занять, використанні автентичних матеріалів і цифрових ресурсів, а також у створенні окремого курсу з фонетики. Це формує чіткий запит на трансформацію підходів до викладання — від теоретично орієнтованого до практико-центричного, з орієнтацією на прикладні навички спілкування.

Результати дослідження також підтверджують релевантність сучасних світових трендів у викладанні фонетики: фокус на зрозумілості мовлення, міждисциплінарність, візуальний зворотний зв'язок, індивідуалізацію навчання та залучення технологій. Такі результати можуть стати поштовхом для подальших масштабніших досліджень та залучення кількісної апробації у майбутньому.

ВИСНОВКИ

У сучасному освітньому середовищі зростає потреба в адаптації традиційних методик до реалій цифрової епохи. Це передбачає запровадження інноваційних підходів, які орієнтуються на реальні потреби студентів та ефективність навчального процесу. У межах роботи було проаналізовано сучасні стратегії формування фонетичної компетенції (ФК) при вивченні японської мови як іноземної.

У першому розділі дослідження було уточнено понятійний апарат: визначено сутність фонетичної компетенції, охарактеризовано її основні компоненти – навички сприйняття та відтворення, а також розмежовано сегментні та надсегментні фонетичні одиниці. Особливу увагу приділено аналізу труднощів, які виникають у студентів з українською мовою як L1 при засвоєнні фонетики японської мови. Було підтверджено, що ФК є необхідною передумовою успішної міжкультурної комунікації.

У другому розділі описано сучасні методи та прийоми формування ФК, серед яких ключову роль відіграють комунікаційні вправи, технології візуального та акустичного зворотного зв'язку, задіяння мультимедійних ресурсів, техніка shadowing, а також використання штучного інтелекту. Аналіз джерел засвідчив, що інтеграція таких підходів підвищує мотивацію студентів, полегшує засвоєння складних елементів вимови та сприяє ефективному формуванню фонетичних навичок.

У третьому розділі результати анкетування студентів ВНЗ України підтвердили висунуту гіпотезу: фонетика сприймається як важливий елемент вивчення японської мови, однак її системне вивчення у межах формальних програм часто є недостатнім. Респонденти виявили високу зацікавленість у практичних аспектах вимови та готовність до використання інноваційних

підходів. Це свідчить про потенціал до реформування навчального процесу у напрямку більшої уваги до фонетичного компоненту.

Загалом, запропонований у роботі багатовекторний підхід – поєднання теоретичної основи, практичних вправ, цифрових технологій та автентичного контенту – забезпечує ефективне формування фонетичної компетенції без надмірного когнітивного навантаження на студента. Орієнтація на специфічні звукові контрасти, властиві японській мові, та системна робота з просодією дозволяє досягти більшої зрозумілості мовлення. Інтеграція цифрових ресурсів надає процесу навчання гнучкості, мотиваційної привабливості та міждисциплінарної цінності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абсалямова Я. Можливості для оволодіння студентами ЗВО іноземною мовою фахового спрямування в межах академічної мобільності. *Міжнародна науково-практична конференція*. 2021. Т. 3. С. 6.
2. Бігич О. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студентів класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів. *Ленвіт*. 2013. С. 590.
3. Бондар О. Японські запозичення в українській мові: правила написання. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Східні мови та література*. 2012. № 18. С. 5–9.
4. Бориско Н. Методика формування іншомовної фонетичної компетенції. *Іноземні мови*. 2011. № 3. С. 3–14.
5. Гладка О. Особливості формування фонологічної компетентності майбутніх учителів іноземної мови. *Research bulletin series philological sciences*. 2020. № 187. С. 656–660. URL: <https://doi.org/10.32782/2522-4077.2020.187.104> (дата звернення: 11.06.2025).
6. Головань М. Компетенція та компетентність: порівняльний аналіз понять. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2011. Т. 8, № 18. С. 224–234.
7. Зинякова А. Б. В. Сучасна українська мова: фонетика. фонологія. морфонологія. акцентологія. орфоепія. графіка. орфографія. Миколаїв : МНУ, 2017. 279 с.
8. Attitudinal and affective response toward accented English / М. J. Bresnahan та ін. *Language & communication*. 2002. Т. 22, № 2. С. 171–185. URL: [https://doi.org/10.1016/s0271-5309\(01\)00025-8](https://doi.org/10.1016/s0271-5309(01)00025-8) (дата звернення: 11.06.2025).

9. Badanbekkyzy Z., Abu A. Structure and content of students ' phonetic competence in english. *InterConf*. 2021. С. 81–88. URL: <https://doi.org/10.51582/interconf.7-8.05.2021.009> (дата звернення: 11.06.2025).
10. Bahrani T., Tam S. S., Zuraidah M. D. Authentic language input through audiovisual technology and second language acquisition. *SAGE open*. 2014. Т. 4, № 3. С. 215824401455061. URL: <https://doi.org/10.1177/2158244014550611> (дата звернення: 11.06.2025).
11. Boersma P., Weenink D. Praat: doing phonetics by computer. <https://www.fon.hum.uva.nl/praat/>. URL: <https://www.fon.hum.uva.nl/praat/> (дата звернення: 15.05.2025).
12. Broselow E., Lass R. Phonology: an introduction to basic concepts. *Language*. 1987. Т. 63, № 2. С. 398. URL: <https://doi.org/10.2307/415661> (дата звернення: 11.06.2025).
13. Celce-Murcia M. Teaching pronunciation: a course book and reference guide. Cambridge : Cambridge University Press, 2010.
14. Cloud English. What is the BEST AI english pronunciation feedback tool? Elsa speak vs google's pronunciation tool, 2025. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=Ni8wTYb30Dw> (дата звернення: 16.05.2025).
15. Dao D. N. A. The effects of the teacher on l2 pronunciation learning: a mixed method study. *Virtual PSLLT*. 2022. URL: <https://doi.org/10.31274/psllt.13267> (дата звернення: 11.06.2025).
16. Dementieva T. S., Vozniuk H. A. The features of japanese vowels' conversion to ukrainian language: the issue of variants and “diphthongs”. *"Scientific notes of V. I. vernadsky taurida national university", series: "philology. journalism"*. 2023. № 5. С. 184–192. URL: <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2023.5/32> (дата звернення: 11.06.2025).

17. Derwing T. M., Munro M. J. Putting accent in its place: rethinking obstacles to communication. *Language teaching*. 2008. Т. 42, № 4. С. 476–490. URL: <https://doi.org/10.1017/s026144480800551x> (дата звернення: 11.06.2025).
18. Dogen. This app fixes your japanese pronunciation, 2025. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=ido7aSi9axA> (дата звернення: 16.05.2025).
19. Formation students' perceptual competence during the study of foreign languages / L. Absalyamova та ін. *Studies of applied economics*. 2021. Т. 39, № 6. URL: <https://doi.org/10.25115/eea.v39i6.5309> (дата звернення: 11.06.2025).
20. Ishchenko O. Ukrainian in prosodic typology of world languages. *Dialog der sprachen, dialog der kulturen. die ukraine aus globaler sicht: v. internationale virtuelle konferenz der ukrainistik*. 2015.
21. JAccent. *JAccent*. URL: <https://www.jaccent.net/> (дата звернення: 21.05.2025).
22. Japanese phonetics. *Emurse*. URL: <https://emurse.io/course/japanese-phonetics> (дата звернення: 15.05.2025).
23. Kanda Y. On the importance of pronunciation intelligibility: A proposal for japanese EFL learners : extended abstract. 2017.
24. Kennedy R. The phonetics/phonology interface. *The cambridge handbook of phonetics*. 2021. С. 682–706. URL: <https://doi.org/10.1017/9781108644198.028> (дата звернення: 11.06.2025).
25. Kinoshita N. Learner preference and the learning of japanese rhythm. *Pronunciation in second language learning and teaching proceedings*. 2015. С. 50–62. URL: <https://www.iastatedigitalpress.com/psllt/article/id/15247/> (дата звернення: 20.05.2025).
26. Kissling E. M. Phonetics instruction improves learners' perception of L2 sounds. *Language teaching research*. 2014. Т. 19, № 3. С. 254–275. URL: <https://doi.org/10.1177/1362168814541735> (дата звернення: 11.06.2025).

27. Kissová O. Contrastive analysis in teaching english pronunciation. *SWS Journal of SOCIAL SCIENCES AND ART*. 2020. Vol. 2, no. 1. URL: <https://doi.org/10.35603/ssa2020/issue1.03> (дата звернення: 11.06.2025).
28. Kubozono H. I Introduction to Japanese phonetics and phonology. *Handbook of japanese phonetics and phonology*. Berlin, München, Boston. С. 1–40. URL: <https://doi.org/10.1515/9781614511984.1> (дата звернення: 11.06.2025).
29. Kuhl P. K. Brain mechanisms in early language acquisition. *Neuron*. 2010. Т. 67, № 5. С. 713–727. URL: <https://doi.org/10.1016/j.neuron.2010.08.038> (дата звернення: 11.06.2025).
30. Kusz E., Pawliczko J. Use of L2 pronunciation techniques in and outside classes: students' preferences. *Research in language*. 2022. Т. 20, № 2. С. 215–230. URL: <https://doi.org/10.18778/1731-7533.20.2.06> (дата звернення: 11.06.2025).
31. Ladefoged P., Johnson K. A course in phonetics. California : Thomson Wadsworth Corporation, 2006. С. 237.
32. Levis J. M. Intelligibility, oral communication, and the teaching of pronunciation. Cambridge University Press, 2018.
33. Lok Raj Sharma. Significance of teaching the pronunciation of segmental and suprasegmental features of english. *Interdisciplinary research in education*. 2021. Т. 6, № 2. С. 63–78. URL: <https://doi.org/10.3126/ire.v6i2.43539> (дата звернення: 11.06.2025).
34. Masayoshi S. The languages of Japan. Cambridge [England] : Cambridge University Press, 1990. 411 p.
35. Motoko U. New approach to teaching japanese pronunciation in the digital era. *Ca' foscari japanese studies*. Venice, 2020. URL: <https://doi.org/10.30687/978-88-6969-428-8/010> (дата звернення: 11.06.2025).
36. Moyer A. Age, accent and experience in second language acquisition. *Multilingual Matters*, 2004.

37. Maekawa K. Production of the utterance-final moraic nasal in Japanese: A real-time MRI study. *Journal of the international phonetic association*. 2021. С. 1–24. URL: <https://doi.org/10.1017/s0025100321000050> (дата звернення: 14.06.2025).
38. Munro M. J., Derwing T. M. Foreign accent, comprehensibility, and intelligibility in the speech of second language learners. *Language learning*. 1995. Vol. 45, no. 1. P. 73–97. URL: <https://doi.org/10.1111/j.1467-1770.1995.tb00963.x> (дата звернення: 11.06.2025).
39. Odden D. Cambridge introductions to language and linguistics: introducing phonology. Cambridge University Press, 2005.
40. Odden D. Introducing phonology. Cambridge University Press, 2018.
41. Okuno T., Hardison D. Perception-production link in L2 Japanese vowel duration: training with technology. *Language learning & technology*. 2016. Vol. 20, no. 2. P. 61–80. URL: <https://doi.org/10.125/44461> (дата звернення: 24.05.2025).
42. Oyama S. A sensitive period for the acquisition of a nonnative phonological system. *Journal of psycholinguistic research*. 1976. Т. 5, № 3. С. 261–283. URL: <https://doi.org/10.1007/bf01067377> (дата звернення: 15.06.2025).
43. Peterson J. A Japanese pitch accent practice program and L1 influence on pitch accent acquisition. *Proceedings of the linguistic society of america*. 2018. Vol. 3, no. 1. P. 1. URL: <https://doi.org/10.3765/plsa.v3i1.4276> (дата звернення: 11.06.2025).
44. Phonetic competence of future interpreters: features of formation / Т. У. Гурова et al. *Scientific bulletin melitopol state pedagogical*. 2018. Vol. 2, no. 21. P. 110–115. URL: <https://doi.org/10.33842/2219-5203-2018-2-21-110-115> (дата звернення: 11.06.2025).
45. Phonetic - etymology, origin & meaning. *etymonline*. URL: <https://www.etymonline.com/word/phonetic> (дата звернення: 29.05.2025).

46. Reexamining the critical period hypothesis / G. Ioup et al. *Studies in second language acquisition*. 1994. Vol. 16, no. 1. P. 73–98. URL: <https://doi.org/10.1017/s0272263100012596> (дата звернення: 16.05.2025).
47. Riabukha I. Social competence as object of cognition and content component of training methodological support in the field of education. *Problems of modern textbook*. 2018. № 19. С. 309–318. URL: <https://doi.org/10.32405/2411-1309-2017-19-309-318> (дата звернення: 15.06.2025).
48. Saito K. Reexamining effects of form-focused instruction on L2 pronunciation development. *Studies in second language acquisition*. 2012. Vol. 35, no. 1. P. 1–29. URL: <https://doi.org/10.1017/s0272263112000666> (дата звернення: 11.06.2025).
49. Smith C. L. Handbook of the international phonetic association: a guide to the use of the international phonetic alphabet (1999). Cambridge university press. *Phonology*. 2000. Т. 17, № 2. С. 291–295. URL: <https://doi.org/10.1017/s0952675700003894> (дата звернення: 14.06.2025).
50. Sulistyono T., Sholeh A., Sari N. Teacher multimodal feedback: investigating students' preferences and voices. *English teaching journal : a journal of english literature, language and education*. 2021. Vol. 9, no. 2. P. 128. URL: <https://doi.org/10.25273/etj.v9i2.10759> (дата звернення: 11.06.2025).
51. Suzukida Y. The contribution of individual differences to L2 pronunciation learning: insights from research and pedagogical implications. *RELC journal*. 2021. Vol. 52, no. 1. P. 48–61. URL: <https://doi.org/10.1177/0033688220987655> (дата звернення: 11.06.2025).
52. Trofimovich P., Isaacs T. Disentangling accent from comprehensibility. *Bilingualism: language and cognition*. 2012. Vol. 15, no. 4. P. 905–916. URL: <https://doi.org/10.1017/s1366728912000168> (дата звернення: 11.06.2025).

53. Tsunemoto A., Trofimovich P., Kennedy S. Pre-service teachers' beliefs about second language pronunciation teaching, their experience, and speech assessments. *Language teaching research*. 2020. P. 136216882093727. URL: <https://doi.org/10.1177/1362168820937273> (дата звернення: 11.06.2025).
54. Vance T. J. The sounds of Japanese. New York, N.Y : Cambridge University Press, 2008.
55. Whitman P. N. Intercultural english language programs' spoken english program. https://ielp.ehe.osu.edu/files/2022/08/Japanese_IPA.pdf.
56. Zhang Y. International teaching assistants' identity as instructors and rapport with American students. *Journal of politeness research*. 2019. Т. 15, № 1. С. 121–147. URL: <https://doi.org/10.1515/pr-2016-0001> (дата звернення: 11.06.2025).
57. つたえるはつおん . <https://www.japanese-pronunciation.com>. URL: <https://www.japanese-pronunciation.com/eng/> (дата звернення: 25.05.2025).